
RESERVIUPSEERIT VAPAUSSODAN ARMEIJASSA 1918

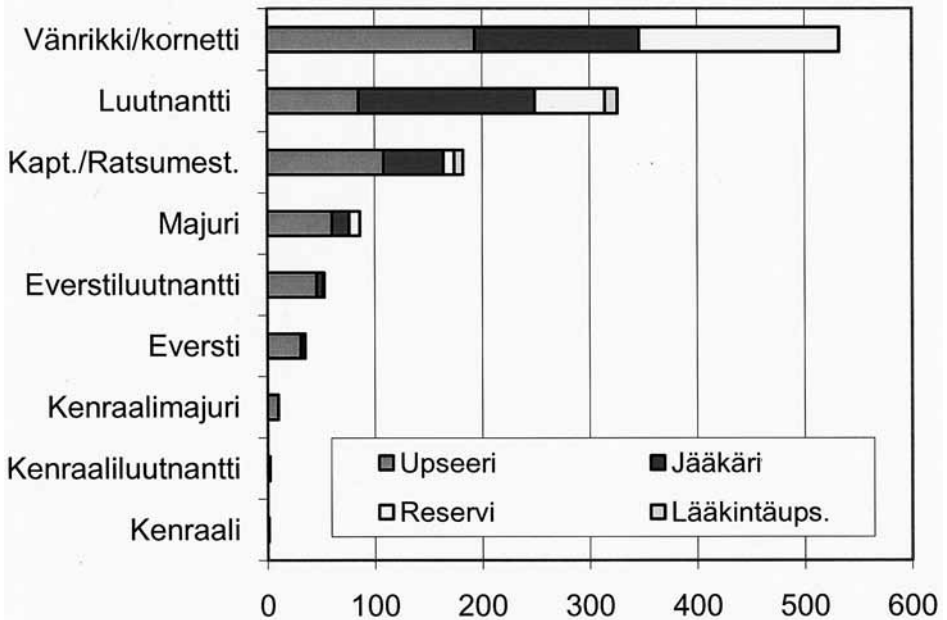
Vapaussodan armeijassa varsinainen koulutettu upseerikunta oli määrältään vähäinen. Päälystötehtäviin jouduttiin nimittämään henkilöitä, joilta puuttui sotilaskoulutus. Tarpeellinen ranki- ja hierarkiastrukturi puuttui ja joukkojen järjestelyä jouduttiin tekemään hyödyntäen sitä johtajakaartia, joka oli käytössä. Ylipäällikkö Mannerheimin luopuminen värvätyistä joukoista armeijan perustana ja siirtyminen asevelvollisuuteen kasvatti myös upseeriston tarvetta. Nämä tekijät vaikuttivat huhtikuussa 1918 suomalaisen reserviupseeriuden syntymiseen. Suomalainen reserviupseerius syntyi rintamalla, kun suojeluskuntajoukkojen päälliköille annettiin reserviupseerin arvo.

Valkoisen armeijan upseeriston muodostuminen

Itsenäisyysjulistuksen jälkeen Suomen hallitus oli huolissaan järjestyksen säilymisestä maassa ja Svinhufvud valtuutti suullisesti 16.1.1918 kenraaliluutnantti Gustaf Mannerheimin muodostamaan Pohjois-Suomeen hallituksen joukot ja toimimaan niiden päällikkönä. Mannerheim siirtyi eräiden upseereiden kanssa Vaasaan, jossa hän aloitti järjestyksenpitoon tarvittavien esikunnan ja joukkojen muodostamisen. Mannerheimin tehtävänä oli välittömästi luoda sotilasorganisaatio, joka kykenisi puolustautumaan valtakunnan sisäisiä levottomuuksia vastaan ja tarvittaessa käymään sotaa.

Kenraalimajuri Paul von Gerich oli talven 1917–18 aikana järjestänyt Pohjanmaan suojeluskunnat ja luonut niille yhtenäisen johdon. Vimpelissä ja Vöyrissä oli järjestetty päällystökoulutusta. Pohjanmaalla oli suurin osa Suomeen palanneista jääkäreistä sekä valtaosa aseistuksesta. Pohjanmaalta oli myös hyvät rautatieyhteydet muualle Suomeen. Mannerheim päätti, että Etelä-Pohjanmaasta ja Vaasasta muodostetaan tukialue valkoiselle armeijalle. Uhkakuvien

Upseeriston koostumus 28.1.-16.5.1918 upseeriluetteloiden mukaan, kpl

mukaisesti järjestyksen palauttaminen ja todellisen vallan ottaminen Suomen hallitukselle tarkoitti venäläisten joukkojen riisumista aseista. Alkoi tapahtumarja, jota kutsutaan vapaussodaksi.

Pohjanmaalta käsin Mannerheim pyysi upseerikoulutuksen omaavia henkilöitä ilmoittautumaan palvelukseen. Tammikuun 22. jälkeen päivystäjäkenraalin toimesta lähetettiin kirje maan eri osissa asuville entisille upseereille ja kehoitettiin heitä saapumaan Vaasan ja liittymään Mannerheimin johtamaan armeijaan. Upseereita alkoi kertyä eri paikkakunnille.

Vapaussodan aikana armeijan miehistövärväys, organisointi sekä hierarkia-rakenteen määrittelemine tapahtuivat ad hoc -perustein. Kuten ruotsalainen vapaaehtoinen upseeri Archibald Douglas totesi: ”Upseerien otto valkoiseen armeijaan oli luonnollisesti sodan ensi päivinä pakostakin tapahtunut sivuuttamalla kaikki muodollisuudet. Niihin, jotka jo aikaisemmin olivat toimineet piiriesikunnissa, suojeluskunnissa ja joukko-osastoissa, oli nyt vapausliikkeen tultua julkiseksi liittynyt uusia vapaaehtoisia, ja asianomaisista piiripäälliköistä riippui, mikä päällikkyystoimi heille uskottiin, mikäli tämä asia ei ollut ilman muuta selvä.”

Vapaussodan armeijan päällystön koostumus oli hajanainen. Pääosa upseerikunnasta oli Venäjällä palveluksessa olleita upseereita sekä vanhan Suomen kadettikoulun käyneitä upseereita. Suomen kadettikoulun upseereita osallistui vapaussotaan 155 henkilöä, näistä 22 päämajassa, 72 rintamalla ja rintaman takaisissa laitoksissa 42 henkilöä. Nämä upseerit olivat iäkkäämpiä ja suhteessa muuhun päällystöön olivat saavuttaneet korkeita sotilasarvoja. Heistä korkeimmat sotilasarvot olivat jalkaväenkenraali August Langhoffilla ja kenraaliluutnantti Gustaf Mannerheimilla. Vanhan väen reserviupseereita otti vapaussotaan osaa 22 henkilöä, joista 7 oli suorittanut aktiiviupseeritutkinnon Venäjällä.

Suomalaisia aktiivi- ja reserviupseereita palveli ensimmäisen maailmansodan aikana Venäjän armeijassa noin 200. Heidän lisäksi sodan aikana vapaaehtoisesti värväytyi lyhennetyille upseerikursseille noin 130 nuorukaisista. Lisäksi oli muutamia suomalaisia upseereita, jotka ilman liikekannallepanomääräystä liittyivät vapaaehtoisesti Venäjän armeijaan. Tunnetuin heistä lienee Martin Wetzter, joka siirtyi everstiluutnanttina rintamalle vuonna 1914. Vapaaehtoisina Venäjän armeijaan 1914–1917 liittyneistä noin 600 henkilöstä vapaussodassa valkoisten puolella toimi Pertti Airiston mukaan 37 upseerikoulutuksen saanutta henkilöä.

Ulkomaisten upseerien osuus oli merkittävä armeijan perustamisen alkuvaiheessa. Ruotsista valkoisen armeijan palvelukseen saapui 38 aktiiviupseeria ja 56 reserviupseeria, Norjasta ja Tanskasta kustakin kaksi upseeria. Venäjän alamaisia valkoisessa armeijassa oli upseereina kymmenen. Heistä yhdeksän toimi lentäjinä tai tähystäjinä ja yksi, kapteeni Hans Kalm, oli syntyperältään virolainen. Vapaaehtoisina yksilöinä Itämeren divisioonan ja Osasto Brandensteinin ulkopuolelta saksalaisia upseereita otti osaa vapaussotaa yksitoista henkeä, joista yksi oli oikeammin aliupseeri. Saksalaiset vapaaehtoiset olivat everstit Eduard Ausfeldt ja Ulrich von Coler, everstiluutnantti Rainer Stahel, majurit Herman Huyssen, Hans Könnecke, Josef Schleutker, Albert Mellis, Paul Siewert, kapteenit Erik Hallström ja Carl Seber sekä luutnantti Karl von Zedwitz. Zedwitz oli oikealta nimeltään Karl Müller ja sotilasarvoltaan aliupseeri. Myös kaksi puolalaista toimi upseereina: luutnantti John Torkowsky tykistötarkastajan käytössä ja jäänmurtaja Volynetsin (myöh. Wäinämöinen) kapteeni Stanislaus Juhnevictz.

Suurimman yksittäisen joukon vapaussodan päällystöstä muodostivat Saksassa Jääkäripataljoona 27:ssä koulutetut jääkärit. Helmikuun 25. päivä

alkoi Lockstedtissa Pfadfinder-kurssi, joka jatkui jääkärikoulutuksena aina vuoteen 1918 asti. Jääkärit saivat koulutuskautensa aikana myös kallisarvoista rintamakokemusta. Jääkäreistä ylennettiin niin kutsutulla Libaun listalla 18 majuria, 41 kapteenia, 66 yliluutnanttia, 126 luutnanttia, 157 vänrikkiä sekä aliupseeristoa 50 vääpeliä, 188 varavääpeliä, 423 aliupseeria ja 66 jefreitteria.

Pataljoonan komentaja Wilhelm Thesleffin tekemä ylennys oli omavaltainen teko, johon ei ollut ylipäällikön suostumusta. Virallisesti suomalainen sotilasarvojärjestelmä alkoi muodostua Mannerheimin ylipäällikkönä antamassa päiväkäskyssä nro 1/2.2.1918. Tämän jälkeen upseerikunta merkittiin armeijan luetteloihin ylipäällikön päiväkäskyissä ja samalla vahvistettiin kun-kin henkilön sotilasarvo.

Päällystökoulutus vapaussodassa

Loppuvuodesta 1917 ja alkuvuodesta 1918 järjestettiin suojeluskunnille omaa päällystökoulutusta. Vaasalaisen osakunnan kesäjuhllilla oli esitetty ajatus ohjaajakurssien järjestämisestä suojeluskuntien harjoittelun organisoimiseksi, yhtenäistämiseksi ja tehostamiseksi. Tästä kehkeytyi 200 miehen 17-päiväinen harjoitusleiri Pohjanmaalla Vimpelissä. Varat kurssiin myönsi Sotilaskomitea eli MK, Miltärkommittén. Kenraalimajuri Paul von Gerich toimi kurssin johtajana. Kouluttajiksi saatiin yhdeksän Saksassa koulutettua jääkäriä. Vimpelin kurssi alkoi 28.1.1917. Ensimmäiset oppilaat olivat ilmoittautuneet jo kaksi päivää aiemmin, mikä on merkitty myöhemmin myös kurssin viralliseksi alkamispäiväksi. Sotakoulun vahvuus oli kaikkiaan 243 henkilöä, näistä 200 oppilasta ja 28 hallintoon tai taustatyöhön kuulunutta henkilökuntaa.

Vimpelin kurssin oppilaat jaettiin kahteen komppaniaan, joiden päälliköiksi tulivat zugführerit Aarne Sihvo 1. komppaniassa ja Jussi Heiskanen 2. komppaniassa. Kolmiviikkoisella Vimpelin kurssilla vallitsi hyvä oppimisen henki. Opetusohjelmassa ”tarve ja olosuhteet sanelivat toimintaohjeet”. Opetusaineina olivat muun muassa taktiikka, linnoitus- ja maasto-oppi, ase- ja ampumaoppi. Teoria ja käytäntö vuorottelivat sen mukaan miten lyhyt kurssi käytännön syistä oli onnistuttu järjestämään. Vimpelin kurssi päättyi 1.1.1918, jonka jälkeen oppilaat hajaantuivat ympäri Suomea. Kurssilaisista 80 henkeä toimi vapaussodan aikana upseerin tehtävissä. Kolme Vimpelin kurssin käynyttä

henkilöä – Aarne Pelkonen, Paul Raatikainen (kaatui 5.4.1918) ja Kustaa Tapola – toimivat pataljoonankomentajina rintamalla.

Vimpelin kurssia seurasi Vöyrin sotakoulu, jonka osuutta ei voi sivuuttaa puhuttaessa vapaussodan päällystöstä. Vöyrin sotakoulu alkoi 26. tammikuuta 1918, mutta koulun toiminnan aikana oppilaita tuli koko ajan lisää siten että oppilaiden kokonaisvahvuus nousi yhteensä 1261 henkeen. Koulutus Vöyrissä painottui luentoihin taktiikasta ja aseista sekä sulkeis- ja taisteluharjoituksista ryhmän ja joukkueen puitteissa. Koulusta muodostettiin 10.3.1918 yhteensä 720-miehininen Vöyrin pataljoona, joka suunnattiin Tampereen suunnan taisteluihin.

Tampereen valloituksen jälkeen Mannerheim ylensi kaikki oppilaat aliupseereiksi. Osa sai ylennyksen vääpeliksi ja sodan aikana useat vöyriiläiset saivat korotuksen sotilasarvoonsa. Lukuisat koulun suorittaneet henkilöt toimivat sodan aikana merkittävässä ryhmän- ja joukkueenjohtajatasoisissa tehtävissä. Koska oppilasaineksen pohjakoulutus oli Vöyrin kursseilla alhaisempi ja koska koulutusohjelmassa puhuttiin ryhmänjohtajien kouluttamisesta, on Vöyrin sotakoulu myöhemmin katsottu aliupseerikoulutukseksi. Kuitenkin useita vöyriiläisiä toimi vapaussodan aikana komppanianpäällikköinä, adjutantteina tai joukkueenjohtajina tai muissa upseeritehtävissä.

Vapaussodan joukot

Kun vapaussodan taistelut alkoivat tammisunnuntaina 1918, ylipäällikkö Mannerheimin käytössä oli pääosin vain suojeluskuntajoukkoja. Suojeluskuntajoukkojen järjestäytyminen oli maaliskuun alussa vielä sillä asteella, että Archibald Douglas kuvasi joukkojen kokoonpanojen kattaneen ”koko asteikon täysin järjestäytymättömistä parvista alkaen ainakin nimellisesti koossaoleviin rykmenttimuodosteluihin saakka”. Joukkojen organisoiminen ja varustaminen saatiin suurin ponnistuksin käyntiin. Senaatti antoi 6. päivä helmikuuta julistuksen, jossa se ilmoitti että jokaisen aseisiin kykenevän miehen ehdoton velvollisuus oli liittyä suojeluskunnan riveihin. Suojeluskuntien toimintaa johtivat kahdeksan, myöhemmin yhdeksän sotilaspiiriä. Piiripäälliköt olivat suoraan ylipäällikön alaisia. Kun sotatoimet käynnistyivät, piiripäälliköt toimivat myös rintamapäällikköinä piireissään. Koska piiripäällikkö oli alueensa ainoa sotilasviranomainen, hänen vastuulleen jäi myös joukkojen värväminen ja huollon järjestelyt.

Tilanteen, koulutuksen, johtajakaaderin ja muiden syiden takia suojeluskuntajoukkojen järjestäytyminen oli hyvinkin vaihtelevaa. Komppanioiden koko saattoi vaihdella 75:stä 216 mieheen. Suojeluskuntajoukot toimivat rintamalla aluksi joukkueen tai komppanian suuruisina yksiköinä. Helmikuun puolivälin jälkeen miehistömäärän kasvaessa, suojeluskuntaosastoja pystyttiin kokoamaan suuremmiksi joukoiksi. Huhtikuun alkupuolella, Tampereen valtauksen jälkeen, suojeluskuntajoukot järjestettiin rykmenteiksi. Valkoisessa armeijassa toimi yhteensä 10 suojeluskuntarykmenttiä. Jokainen rykmentti koostui kolmesta pataljoonasta, joissa kussakin oli kolme jalkaväkikomppaniaa ja yksi konekiväärikomppania. Miehiä rykmentissä oli yhteensä noin 2000. Suurempien yksikköjen muodostaminen oli tarpeen, jotta operaatioiden johtamiseen saataisiin järkevyyttä. Pataljoonien yhdistämistä rykmentteihin oli yritetty sodan alusta lähtien, mutta vasta huhtikuussa suojeluskuntajoukot saatiin järjestetyiksi suuriksi, siirreltäväksi oleviksi kokonaisuuuksiksi. Maaliskuun alussa tapahtui johtosuhteissa selvennys, kun kaikki rintamalla olleet joukot julistettiin vakinaisiksi joukoiksi.

Suojeluskuntajoukkojen rinnalle Mannerheim yritti sodan alkuvaiheessa saada lisäjoukkoja värväämällä miehiä palkalliseen sotilaan toimeen. Sotilaspiirien piiripäälliköille lähetettiin helmikuun puolivälissä määräykset yhteensä 20 pataljoonan värväämisestä. Värväys ei tuottanut toivottua tulosta, sillä kokoon saatiin vain kuusi krenatööripataljoonaa. Vaihtoehdoksi jäi perustaa armeija asevelvollisuuden varaan. Suomen hallitus katsoi vanhan vuodelta 1878 periytyvän asevelvollisuuslain olevan voimassa ja julisti 18.2.1918 kutsunnat alkaneeksi. Yleinen asevelvollisuus tuli koskemaan kaikkia asekuntoisia 18-40-vuotiaita miehiä. Kuhunkin kuntaan tuli asettaa asevelvollisuuslautakunta, jonka tehtävä oli seuloa sotilaksi kykenevät. Hyväksytyt merkittiin paikallisen suojeluskunnan jäseniksi. Lakia ryhdyttiin soveltamaan välittömästi.

Ajatus asevelvollisten käytöstä vakinaisina joukkoina hyväksyttiin Päämajassa vasta 24.2.1918. Siihen asti käynnissä ollut palkkasotilaiden värväys keskeytettiin ja asevelvollisista rekryteistä päätettiin perustaa 21 pataljoonaa. Kunkin pataljoonan kirjavahvuus oli 625 miestä. Helmikuun 25. päivä käskettiin sotilaspireille kutsuntakiintiö, yhteensä piti palvelukseen ottaa noin 13 000 miestä. Myöhemmin riviin piti saada vielä 15 000 miestä, ”rintamalla olevien komppanioiden kanssa vuorottelemaan”. Näitä toisen kutsuntakierroksen kautta asevoimiin otettuja kutsuttiin suojeluskuntareserviksi.

Asevelvollisten joukkojen päällystö piti Mannerheimin suunnitelman mu-

kaan saada Suomeen palaavista jääkäreistä. Joukot oli tarkoitus yhdistää seitsemäksi rykmentiksi. Yhdessä kahden värvätyn rykmentin kanssa niistä olisi muodostunut kolme divisioonaa. Ylijääneet miehet olisi sijoitettu reservipataljooniin. Jääkäreillä oli Mannerheimin sotavoimien järjestelyihin oma näkemyksensä. Heidän mukaansa asevelvolliset piti käyttää jääkäripäällystön kanssa jääkäriprikaatin muodostamiseen. Jääkäriprikaatiin olisi kuulunut kaksi kolmepataljoonaista rykmenttiä sekä erikoisjoukkoja. Vastakkainasettelusta syntyi episodi, joka tunnetaan jääkärikonfliktin nimellä. Kiistaan saatiin maaliskuun alussa kompromissi. Joukoista koottiin neljä jääkärirykmenttiä, joissa kussakin oli kolme pataljoonaa. Myöhemmin perustettiin 3. jääkäriprikaati, johon muodostettiin 5. ja 6. jääkärirykmentit ja johon kuului muun muassa kenttälennätinpataljoona.

Muita armeijan joukkoja oli muun muassa ratsuväki, Uudenmaan rakuunarykmentti ja maaliskuun alussa perustettu Karjalan ratsujääkärirykmentti, joka koostui asevelvollisista. Tykistön kouluttamiseen ja joukkojen muodostamiseen perustettiin Pietarsaaren tykistökoulu. Mannerheim määräsi helmikuun alussa, että kaikkien insinöörikoulutuksen omaavien suojeluskuntalaisten oli ilmoitauduttava Pietarsaaren tykistökoulussa, koulutettaviksi tykistöaliupseereiksi. Kouluuun komennettiin myös kaikki tykistökoulutuksen saaneet upseerit. Asevelvollisista muodostettiin jääkärietykistö. Yksittäiset rintamalla toimivat patterit yhdistettiin huhtikuun alussa nelitykkisiksi pattereiksi ja edelleen patteristoiksi. Jääkärietykistöstä tehtiin Jääkärietykistörikaati, jossa oli aluksi kaksi, myöhemmin kolme patteristoa. Tykistön uudelleenorganisoinnin mahdollisti viholliselta Tampereella ja Raudussa saatu runsas sotasaaliskalusto.

Huhtikuun loppuun mennessä perustettiin vielä 12 täydennyspataljoonaa. Lisäksi armeijassa oli myös viisi rajavartiopataljoonaa, kaksi etappipataljoonaa, kolme rautatiepataljoonaa ja kaksi vartiopataljoonaa. Lääkintätehtäviin muodostettiin Sairaanhoidtopataljoona.

Myös ilmavoimat toimivat vapaussodassa. Lentojoukkoja johti aluksi ruotsalainen kapteeni Allan Hygerth ja myöhemmin saksalainen kapteeni Carl Seber. Lentojoukot oli organisoitu kahteen osastoon, joista Lento-osasto I toimi aluksi Kolhossa, mutta siirtyi huhtikuun alussa Tampereelle. Maaliskuun lopussa perustettiin Karjalan kannakselle Antreaan Lento-osasto II, jolla oli käytössään saksalaisia lentokoneita.

Reserviupseerikoulutus

Uusien joukkojen päällystötarpeen ja rintamatappioiden takia Mannerheim – ”katsoen siihen, että jo näin sotatoimien alussa on ilmennyt suuri puutos upseereista” – antoi 14.3.1918 käskyn reserviupseerikoulun perustamisesta. Koulun johtajaksi määrättiin eversti Walter Berg ja hänen apulaisekseen jääkärimajuri Nils Gadolin. Koulun tarkoitus oli kouluttaa joukkueenjohtajia. Menestyksekkäästi koulun suorittaneet oppilaat voitiin ylentää reservivänrikeiksi. Päiväkäskey määräsi, että ”korkeampien arvojen saavuttamista varten, paitsi kun tällainen arvo annetaan sodassa osoitetusta urhoollisuudesta”, henkilöiden oli suoritettava erityinen tutkinto.

Päämajan reserviupseerikoulu aloitti toimintansa 25.3.1918 yhteensä 121 oppilaan vahvuisena. Mikkelissä päättyneen koulutuksen myötä 118 oppilasta ylennettiin 26.4.1918 kuitenkin vänrikeiksi, vaikka alun perin oppilaat piti ylentää reservivänrikeiksi. Yksi tulkinta on, että koska suojeluskuntajoukoissa oli johtajat ylennetty reservinupseereiksi, ylipäällikkö halusi korostaa varsinaisen sotilaskurssin suorittamista ja samalla siis sotilaskoulutusta aktiiviupseerien sotilasarvojen myöntämisen kriteerinä. Samassa päiväkäskyssä missä todettiin Päämajan reserviupseerikurssin päättyneen, muutettiin koulun nimi Sotavänrikkikouluksi ja määrättiin seuraava kurssi alkamaan 10. toukokuuta 1918. Vahvuus oli suunniteltu 120 oppilaalle, mutta hakemuksia saapui 650, mistä johtuen oppilasmäärä nostettiin 200:aan. Lopullisesti kouluun hyväksyttiin 147 oppilasta, joista 9 jäi tulematta ja 65 erosi kesken kurssin.

Sodan päättymisen takia Sotavänrikkikoulun järjestelyissä tapahtui muutos. Kesäkuun 12. päivä ilmoitettiin, että ne sotakoulun oppilaat, jotka olivat olleet rykmenteissä rintamapalveluksen oppimista varten ja olivat alle 18 tai yli 30-vuotiaita, oli toistaiseksi laskettava lomalle mikäli he sitä halusivat. Lähes puolet oppilaista erosi. Loput oppilaista ylennettiin kesän myötä reservivänrikeiksi. Yhteistä joukko-ylennystilaisuutta ei järjestetty.

Valkoinen armeija kasvoi sodan aikana noin 90 000 miehen vahvuiseksi. Näistä noin 55 000–60 000 miestä palveli eri joukoissa ja lisäksi paikallisten suojeluskuntien kirjoin oli otettu ainakin muutamia kymmeniätuhansia miehiä, joita olisi tarvittaessa voitu käyttää paikallispuolustukseen. Asevelvollisten osuus oli noin 2/3 valkoisen armeijan miehistöstä.

Reserviupseerit

Päällystön määräämisessä tehtäviinsä ja sotilasorganisaatiolle oleellisen hierarkia- ja komentojärjestyksen luominen täytyi tehdä pitäen mielessä usea samanaikainen tavoite: joukkojen järjestely, miehistön kouluttaminen, täydentäminen, taistelut rintamalla sekä tulevan puolustuslaitoksen perusta. Suojeluskuntajoukot olivat vapaussodan taisteluissa ensimmäisiä senaatin käytössä olleita joukkoja, joskin ne perustuivat vapaaehtoisuuteen ja omaehtoiseen organisoitumiseen. Päällystö suojeluskuntajoukoissa oli valikoitunut hyviksi tunnetuista miehistä, joilla oli paikallisen mieskunnan luottamus ja pitävä ote asioiden järjestämiseen. Pienessä joukossa voitiin päällystö- ja alipäällystötehtävät jakaa henkilökohtaisen tuntemisen ja luottamuksen perusteella. Päällystökksi suojeluskuntiin, ja myöhemmin myös upseeritehtäviin muihin joukkoihin, nimitettiin henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella. Tällaisia mieskohtaisia ominaisuuksia olivat muun muassa ”lahjakkuus, tarmo ja luonnolliset taipumukset”, ”arvovalta ja järjestelykyky” ja ”silmälläpitäen heidän siviilitointaan ja silmämääräisesti arvosteltua sopivaisuuttaan”, kuten eräs pataljoonan komentaja oli kuvaillut.

Toisaalta Douglas on skeptinen todetessaan että ”näiden määräysten johdosta nimitettiin sodan loppupuolella suuri joukko siviilihenkilöitä reserviupseereiksi, jonka kautta ei tosin lisätty armeijan sotilaallista kelpoisuutta, mutta joka kuitenkin antoi sille järjestyksen aiheuttaman vakavuuden leiman sekä varmaan myös osaltaan lisäsi sitä työniloa, jota asianomaiset saivat kokea, hoitaessaan uusia ja outoja tehtäviään.” Täysin päinvastainen näkemys oli vapaussodan ylipäällikkö Mannerheimilla, sillä hän totesi myöhemmin muistelmissaan, että ”menestyksellinen toiminta vastuunalaisilla paikoilla siviilihallinnossa, teollisuudessa ja liike-elämässä oli joskus omansa antamaan suuremman pätevyyden niihin tehtäviin, joita sodanjohdon oli usein kiireellisesti ratkaistava.”

Pätevyysvaatimukset upseeriksi nimittämiseksi määrättiin päiväkäskyssä 18/10.3.1918. Vaatimuksena oli, että upseeriksi ylennettävän tuli olla aikaisemmin palvellut joko Suomen entisessä sotaväessä, Venäjän tai Ruotsin armeijassa tai saanut jääkärikoulutuksen. Käytännössä sotilasarvojärjestelmä ja ylennysten linja oli syntynyt jo helmi-maaliskuun vaihteessa. Aliupseeriston sotilasarvot oli määritelty värvättyjen joukkojen muodostamisen yhteydessä. Päiväkäsky 20/12.3.1918 määräsi myös, että ruotsalaisille aliupseereille ja furiireille (majoittajille) jotka ovat toimissa Suomen armeijassa, myönnetään

jalka- ja tykkiväestössä väepelin arvo ja ratsuväessä vahtimestarin arvo. Ruotsalaisille upseereille myönnettiin Suomen armeijassa aina aktiiviupseerin arvo. Reserviupseeriarvoja ei myönnetty ulkomaalaisille.

Reservinupseerin sotilasarvot otettiin käyttöön maaliskuun alussa. Ylistaron suojeluskunnan päällikkö Ahto Sippola oli ylennetty luutnantiksi 18.2., mutta ylipäällikön päiväkäskyssä 12/5.3.1918 oikaistiin Sippolan ylennys reservin luutnantiksi.

Reserviupseerien arvoa ja heidän asemaansa täsmennettiin ylipäällikön päiväkäskyllä 18/10.3.1918. Käskyssä mainittiin että ”sotilassivistystä vaille olevat henkilöt, jotka ovat päällikön toimissa suojeluskunnissa muodostetuissa joukoissa rintamalla (ei vakinaisissa), voidaan palkinnoksi osoitetusta urhoollisuudesta taikka ansiokkaasta toiminnasta esittää ylennettäviksi korkeintaan varaluutnanteiksi. Erikoisten ansiotekojen suhteen voidaan kuitenkin tehdä poikkeuksia.” Etappipäiväkäskyssä N:o 4/19.3.1918 täsmennettiin vielä palkkausta. Reserviupseerit saivat 80% virka-asemansa mukaisesta palkasta.

Suojeluskunta- ja vakinaiset joukot olivat maaliskuussa 1918 vielä eri asemassa. Suojeluskuntia nähtiin käytettävän etupäässä paikallisissa sotatoimissa. Vaativimmat operaatiot suunniteltiin koulutuskeskuksiin koottaville vakinaisille joukoille. Tämä takia ei vakinaisten joukkojen sotilaskoulutuksesta, eikä niiden päällystön osaamisesta voinut missään oloissa tinkiä.

Reserviupseerien ylennyksiä täsmennettiin vielä ylipäällikön päiväkäskyllä 44/21.4.1918. Uudet määräykset kumosivat maaliskuussa annetut määräykset. Reservin ylennyksissä ”päällikön toimissa” pataljoonan päällikkö voitiin ylentää korkeintaan reservikapteeniksi ja komppanianpäälliköt korkeintaan reservin luutnanteiksi. Reservikapteeneilla ja sitä ylemmillä reservin arvoon ylennettävillä piti olla suoritettu ylioppilastutkinto tai vastaava tietomäärä.

Reserviupseerien määrä oli upseeriluetteloihin merkitystä upseeriston kokonaismäärästä 22%, nuoremmissa upseereissa (vänrikki) jopa 35%. Upseeriluetteloiden ulkopuolelle jäi kuitenkin varsin paljon eri joukko-osastoissa upseerintehtäviä hoitaneita henkilöitä, joten koko vapaussodan armeijan päällystön kokonaismäärää ei voi niiden perusteella laskea tarkasti. Ne henkilöt, jotka sodan aikana 28.1.–16.5.1918 ei oltu merkitty armeijan rulliin, merkittiin upseeriluetteloihin sodan jälkeen.

Reserviupseerijärjestelmästä Suomessa oli kokemusta jo Krimin sodan ajoilta. Tuolloin oli koulutettu ensimmäiset suomalaiset reserviupseerit, noin 20 henkeä. Vuodesta 1878 lähtien oli ollut voimassa asevelvollisuuslaki, jonka

toteuttamiseksi Suomeen perustettiin kahdeksan tarkk'ampujapataljoonaa ja 32 reservikomppaniaa. Asevelvollisuuslain mukaan ylioppilaat tai vastaavan koulutuksen saaneet saattoivat astua palvelukseen vapaaehtoisina. Vapaaehtoiset voitiin ylentää aliupseeriksi kolmen kuukauden ja upseeriksi yhdeksän kuukauden palveluksen jälkeen. Tarkemmat määräykset reserviupseerien koulutuksesta annettiin keisarin julistuksella 2. huhtikuuta 1884. Suomen Kadettikoulussa tuli järjestää kurssi sotatieteissä ja venäjänkielessä aliupseereiksi ylennetyille vapaaehtoisille. Näiltä kursseilta valmistui vuosina 1884-1902 yhteensä 61 reservin upseeria. Vanhassa väessä oli myös toinen tie reserviupseeriksi. Vapaaehtoinen saattoi suorittaa aliupseerin tutkinnon joukko-osastossa ja anoa tämän jälkeen pataljoonan komentajalta lupaa päästä Suomen Kadettikoulun erikoiskurssin oppilaaksi. Näiltä kursseilta valmistui yhteensä 118 reserviupseeria.

Reserviupseerien sotilasarvot olivat everstistä vänrikkiin. Korkeimman reservin sotilasarvon sai Rafael Schauman, kun hänet ylennettiin everstiksi reserviin. Myöhemmin hänen sotilasarvonsa muutettiin aktiiviupseerin arvoksi. Pääntendentti Gösta Serlachius ylennettiin reservin everstiluutnantiksi 12.4.1918. Reservin majureiksi ennen vapaussodan voitonparaattia 16.5. ylennettiin kymmenen henkeä: Vaasan piiripäällikkö Harald Boucht 6.3., Hämeen piiripäällikkö A. Söderman 11.4., päämajan sotavankilaitoksen päällikkö Oskari Procopé 23.4., päämajan yhteyspäällikkö Bernt Lohman 3.5., päämajan tutkintaosaston päällikkö Gustaf Aminoff 6.5., sotaprokuraattori Rabbe Wrede 6.5., Jyväskylän va. piiripäällikkö I. Kotilainen, vankilatoimen päällikkö V. O. Juvelius 6.5., Sysmän va. piiripäällikkö Piispanen 13.5. ja pääntendentin adjutantti Jalmari Lahdensuo.

Reservin kapteeneiksi ylennettiin vapaussodassa filosofian maisteri Kai Donner 26.3., Helsingin komendantin adjutantti insinööri Ensi Somersalo 21.4., E. A. Fabritius 23.4., pataljoonankomentaja Johan W. Snellman 23.4., Tykistöskoulun esikuntapäällikkönä palvellut insinööri Elis Wallin 28.4., Savon etappipataljoonan päällikkö G. V. Lagerstedt 29.4., pääntendentin adjutantti Jalmari Lahdensuo, päämajan joukkojenkuljetuspäällikkö Oskar Blom 10.5., Arvo Lönnroth, Turun komendantti E. Grönblom 21.4., Perkkio 28.4. ja Riska 28.4.1918.

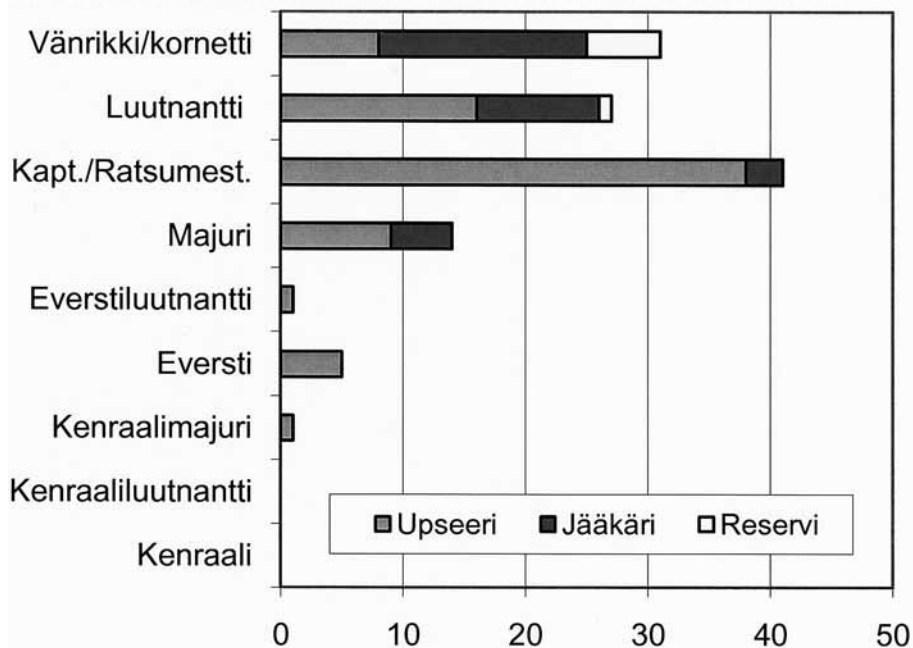
Vain yksi reservin luutnantti ylennettiin reservikapteeniksi sodan aikana. Hän oli taustaltaan jääkäri, Pfadfinder-kurssin vuonna 1915 käynyt reserviluutnantti J. W. Snellman. Hän toimi pataljoonankomentajana Eversti

Johan Snellman (vasemmalla) oli vapaussodan ainoa reserviluutnantti, joka ylennettiin sodan aikana reservikapteeniksi. Snellman kävi Pfadfinder-kurssin Saksassa, jonka jälkeen hänet komennettiin etappitehtäviin Ruotsiin ja Suomeen. Hän saapui helmikuun alussa Tornioon ja liittyi Perä-Pohjolan suojeluskuntiin. Vapaussodan alussa Snellman toimi kouluttajana Rovaniemellä. Hänet ylennettiin reservin luutnantiksi 13.3.1918. Johan Snellman toimi maaliskuun puolivälistä alkaen eversti Hjalmarsonin osastossa niin kutsutun Snellmanin pataljoonan komentajana. Huhtikuun lopulla Snellman määrättiin päämajan tiedusteluosaston toimistoupseeriksi.

Liikemies Elis Wallin (oikealla) oli Pietarsaaren tykistökoulun esikuntapäällikkö maaliskuun puolivälistä alkaen. Hänet ylennettiin reservin kapteeniksi 28. huhtikuuta 1918.

Upseerien ylennykset ajalla 28.1.-16.5.1918 upseeriluetteloiden mukaan, kpl

Graafista käy ilmi ylennykset ylempiin sotilasarvoihin, esimerkiksi kuinka monta vänrikin tai kapteenin arvoista upseeria ylennettiin.

Hjalmarsonin joukoissa. Snellman ylennettiin reservin kapteeniksi 23. huhtikuuta 1918.

Alkuvaiheen sekavassa sotilasarvojen määrittelyssä saattoi tapahtua muutama tulkinnallisuus. Maaliskuussa Mannerheimin ja henkilöstöosaston linja kuitenkin selkeytyi. Reservin upseereiksi nimitettiin paljon esikuntahenkilöstöä, teknisen koulutuksen saaneita miehiä, rautateiden ja asemakomandaatturien palveluksessa olevia insinöörejä sekä joukko-osastojen taloushallinnon ja intendentuurin henkilökuntaa. Sodan aikana ansaittu korkeampaan reservin upseerin arvoon ylentäminen oli harvinaista. Mannerheim ylensi sodan aikana pääosin kapteenin/ratsumestarin arvossa olleita henkilöitä sekä

jääkärivärnikkejä ylempään arvoon. Kapteenien ylennykset selittyvät paljolti sillä, että venäläisen sotilaskoulutuksen saaneet olivat urallaan saavuttaneen kapteenin sotilasarvon ja palvelivat vapaussodan armeijassa sotilasarvoaan korkeammassa tehtävässä. Lisäksi ulkomailta saapuneet vapaaehtoiset sijoitettiin korkeampiin tehtäviin ja saivat ylennyksen.

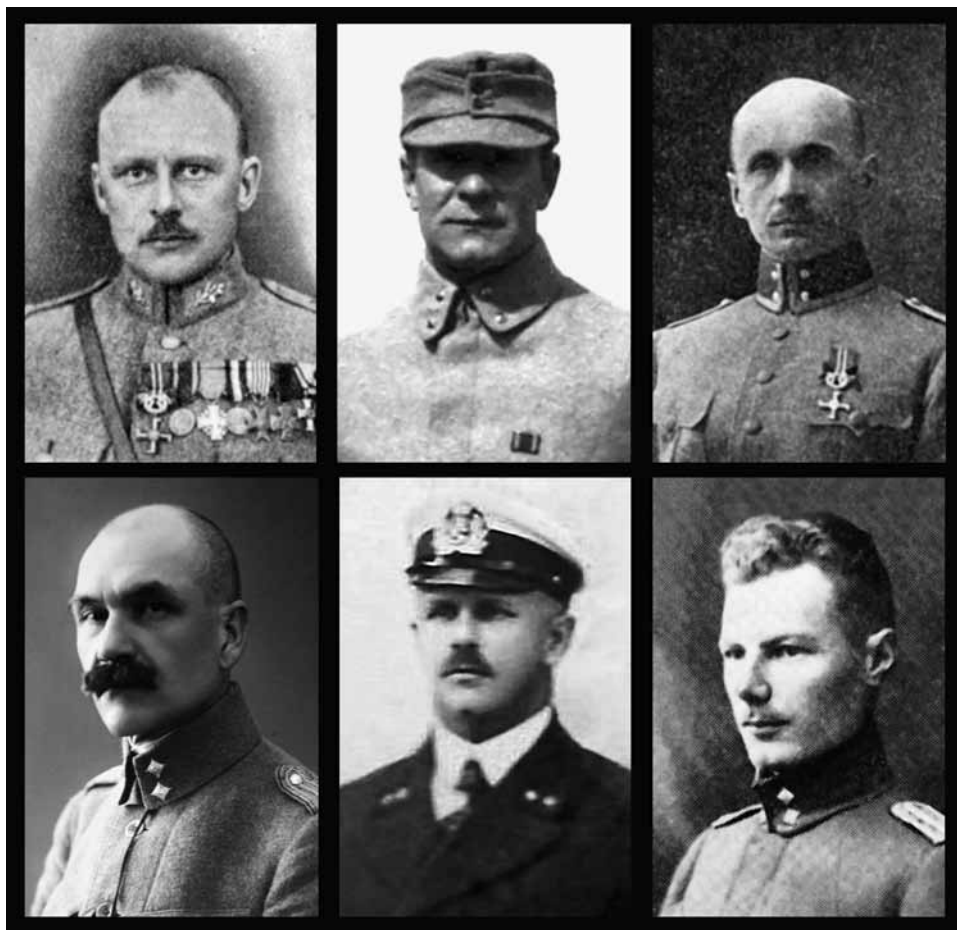
Reservin luutnantin arvo oli kohtuullisen korkealla sotilashierarkiassa. Reservin luutnantin arvon saaneiden joukossa upseeriluetteloihin merkittyjä toimia muun muassa seuraava määrä: 6 adjutanttia, 5 komendanttia, 5 kompanianpäällikköä ja 2 suojeluskunnan päällikköä, 4 pataljoonan komentajaa, 4 osastopäällikköä, 4 piiripäällikköä, 2 joukkojenkuljetuspäällikköä ja 2 kansliapäällikköä. Muita reservin luutnantin tehtäviä olivat muun muassa lentoaseman päällikkö, esikuntapäällikkö, etappikomisario, kenttäpostipäällikkö (J. M. Leinonen), intendentti ja rykmentinkasööri.

Reservin luutnantin arvon sai vapaussodan aikana maavoimissa 67 henkilöä. Mukana on myös kaksi jääkäriä, Eero Heickell (myöh. Kuussaari) ja Isak Alfthan. Laivastossa arvon sai kaksi henkilöä: Frithjof Salvén ja Lars Thuring. Reservin luutnantit olivat pääosin kokeneita suojeluskuntien komppanianpäälliköitä tai toimivat vastaavantasoisissa tehtävissä esikunnissa ja laitoksissa. Reservin luutnanteiksi ylennettiin sodan aikana reservivänrikit Kyösti Kehvola ja Niilo Puhakka 23.4., Pohjois-Hämeen rykmentin adjutantti Albert Hämäläinen 2.5., Akseli Gallen-Kallela. 6.5. ja Viipurin piirin joukkojenkuljetuspäällikkö Armas Lindberg 10.5. Laivastossa reserviluutnantiksi ylennettiin merikapteeni, Vuoksen laivaston päällikkö Lars Thuring 6.5.1918.

Reservivänrikeiksi nimitettiin tai ylennettiin maavoimissa 181 henkilöä ja laivastossa 5 henkilöä. Reservin vänrikiksi nimitettyjen henkilöiden toimia olivat muun muassa platoonapäällikkö, täydennyspataljoonan komentaja (tri I. Karttunen, Lindberg), komppanianpäällikkö, suojeluskunnan päällikkö, etappikomissaari, etappikomendantti, adjutantti, asemakomendantti, osastopäällikkö. Lisäksi muun muassa eläinlääkäri Torsten Schwindt sai reservivänrikin arvon.

Yhteenveto

Reservin upseeriarvojen perustaminen Suomen armeijaan tapahtui hetkellä, jossa vapaussota oli pitkittymässä poliisioperaatiomaisesta venäläisten joukkojen aseistariisumisesta vakavaksi täysimittaiseksi ja kestoltaan epämääräi-

Reserviupseerien ylennykset vapaussodan aikana olivat harvinaisia. Yllä olevassa kuvassa näkyvät kuusi henkilöä ylennettiin reservin vänrikistä reservin luutnantiksi. Ylärivissä Kyösti Kehvola, Niko Puhakka ja Albert Hämäläinen. Alarivissä Akseli Gallen-Kallela, Lars Thuring ja Asser Lindberg.

seksi sisällissodaksi. Kenraali Gustaf Mannerheimin aloittama joukkojen värväys palkatuiksi sotilaisiksi ei tuottanut haluttua tulosta, eikä sillä voitu nostaa taistelevien joukkojen määrää rintamalla vaaditulle tasolle. Seurauksena oli dogmin muutos pääesikunnassa: vapaussodan loppuvaiheen joukot päätettiin koota asevelvollisuuden pohjalta. Ajatus asevelvollisten käytöstä vakinaisina

joukkoina hyväksyttiin päämajassa vasta 24.2.1918. Värvättyjen joukkojen kokoaminen keskeytettiin ja asevelvollisista päätettiin perustaa 21 pataljoonaa. Päälystö asevelvollisiin joukkoihin saataisiin Suomeen helmikuun lopulla palanneista Saksassa koulutetuista vapaaehtoisista jääkäreistä, joilla oli muun muassa rintamakokemusta Saksan itärintamalta.

Reserviupseeri-instituution luominen Suomen armeijaan johtui neljästä seikasta. Reserviupseeriarvoilla haluttiin luoda ja täsmentää armeijan johtamisstruktuuria, poistaa dualismia vapaaehtoisten suojeluskunta- ja vakinaisten joukkojen välillä ja yhdenmukaistaa armeijan hallintoa. Lisäksi reservin upseeriarvoilla vastattiin institutionaalisiin paineisiin pitää upseerikunta suljettuna professiona.

Sodan alussa taistelut olivat luonteeltaan paikallisia yhteenottoja ja helmikuun alussa 1918 rintamalinjat olivat vasta kehittymässä. Sotajoukkojen toiminta oli lähinnä tulitaisteluja rajoitetuilla, usein maantieteellisesti kotipitäjää lähellä olevilla alueilla ja vartiointipalvelusta rintama-alueelle vievillä pääteillä ja rautatiellä. Alussa esimiestehtäviin määrätty henkilöt saattoivat toimia ilman ulkoisia tunnuksia. Pienessä tutussa joukossa johtajat olivat rivimiesten tuntemia. Armeijan miesmäärän kasvu ja päälystön liikkuvuus aiheutti osaltaan, että annettu esimiesasema oli merkittävä myös ulkoisin merkein. Myös esimiehille itselleen ulkoisten merkkien käyttäminen oli osa auktoriteetin luomista. Näkyvä esimiesaseman tunnus rakensi hierarkiaa ja täsmensi komentoketjua. Päällikkyystunnukset antoivat kuvan järjestäytyneestä joukosta.

Uusien joukkojen perustaminen nosti myös päälystötärpeen uudelle tasolle. Kun lasketaan esimerkiksi Viipurin operaation joukkojen upseerien ja miehistön suhdeluku (488 upseeria, 18 545 miestä; luvut ilmoitettu teoksessa Suomen vapaussota, osa VIII, liite 5), saadaan 60 000 miehen vahvuisen kenttäarmeijan upseeritarpeeksi 1580 upseeria. Näin ollen päämajan ylläpitämiin upseeriluetteloihin merkityt 1212 upseeria ovat olleet vajaa 80% upseeritarpeesta, tappiot huomioonottaen noin runsas kolmannes upseeritehtävistä on hoidettu kokeneempien aliupseerien ja armeijan rulliin merkitsemättömän päälystön toimesta. Osa näistä nimitettiin upseerin arvoon 19.5. sekä 27. ja 28.5.1918 annetuilla päiväkäskyillä, jonka seurauksena armeijan upseeristo kasvoi vielä 93 hengellä. Näistä 13 oli reservivänrikkejä ja yksi reservin kornetti (Bertel Gripenberg), 16 reserviluutnanttia ja kolme reservikapteenia. Lisäksi mukana oli reservin everstiluutnantiksi 28.5. ylennetty Ernesti Suolahti.

Samalla joukkojen järjestäminen eteni kohti sotilaallisempia muotoja, kokeneemman päällystön tuodessa sodankäynnin kannalta välttämätöntä rutiineja, toimintatapoja ja osaamista. Uusien johtajien siirtyminen joukko-osastosta toiseen ja tottuminen sotilaskuriin ja sen odotuksiin vei oman aikansa, kuten Archibald Douglas totesi, ”kaikki päällikköasteet olivat uudet, esikunnat työhön tottumattomat, sangen vähän perehtyneet työskentelemään yhdessä toistensa kanssa ja huonosti järjestellyt. Kaikkialla vallitsi mitä suurin sekaannus kuuliaisuusasemaan, virkatapoihin ja -valtuuksiin nähden.” Vahvistettu sotilasarvo ja sen myötä tuleva auktoriteetti ja asema samalla rakensi johtamisstruktuuria. Rintamalla tilanne oli osittain niin hajanainen, että muun muassa eversti Linder sähköitti Mannerheimille 17.3. Kankaanpäästä: ”Anon itselleni oikeutta antaa tilapäisiä palvelusarvoja sodan aikana myös upseereille mahdollistamaan nyt osin kaoottisten käskyvaltasuhteiden järjestämistä.”

Suojeluskuntajoukot olivat järjestyneet vapaehtoiselta pohjalta ja niiden päällikkö- ja johtajakuntaan oli valittu hyvämaineiset, osaavat miehet ilman muodollisia vaatimuksia. Suojeluskuntajoukot toimivat näiden johtajien alaisina, kuitenkin sotilaallisesti organisoituneina. Armeijassa vallitsi dualismi vapaaehtoisten joukkojen ja asevelvollisten joukkojen välillä, jopa siinä määrin että sodan alussa käsite sotilaskurista ja käskyvallasta oli hyvin epämääräinen asia. Suojeluskuntajoukot saattoivat itsenäisin päätöksin poistua rintamalta esimerkiksi saunomaan ja vaihtamaan varusteita kotipitäjiinsä. Tätä dualismia ryhdyttiin purkamaan vahvasti maaliskuun alussa, kun kaikki rintamalla olleet joukot, myös suojeluskuntajoukot, julistettiin vakinaisiksi joukoiksi.

Armeijan hallinnon kannalta eri tehtävissä olevien henkilöiden palkka määräytyi tehtävän mukaan, jossa sotilasarvo oli helppo indikaattori siitä, mihin arvoluokkaan henkilö kuului. Myös ylennykset ja huomionosoitukset – erityisesti vapaudenristien jako – tapahtui sotilasarvoon sidottuna.

Upseeriksi nimittämisen vaatimukset määrättiin täsmällisesti ylipäällikön päiväkäskyssä 18/10.3.1918. Upseeriksi ylennettävän tuli olla aikaisemmin palvellut joko Suomen entisessä sotaväessä, Venäjän tai Ruotsin armeijassa tai saanut jääkärikoulutuksen. Tätä koulutustausta- tai osaamisvaadetta ylläpidettiin upseerikunnan sisäisten traditioiden mukaisesti. Upseerikunta koostui ammattilaisista, joiden professionaalinen kasvatusta tapahtui sotilasoppilaitoksissa, joissa opetettiin paitsi sodankäynnin taktiikkaa ja operatiivista osaamista, myös sisäistettiin upseerikunnan eetos ja upseeriuteen kuuluvia yhteiskun-

nallisia tapoja ja normeja. Upseeriluokkaan ei ollut muuta pääsyä. Sotilaskouluja käymättömät henkilöt, päiväkäskyn sanoin ”sotilassivistystä vailla olevat henkilöt” jotka nimettiin päällikkyystoimeen sodan aikana, sijoitettiin toiseen, paralleeliin rankijärjestelmään – reservin upseereiksi.

Lähteet

Tämän artikkelin tietojen pohjana on Jukka I. Mattilan teos *Mannerheimin valkoisen armeijan sotilaspuvut*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos (2009), jossa on laajasti käsitelty suomalaisen sotilashierarkian syntymistä. Pohja edellä mainitun teoksen päällystön lukumäärälaskelmiin, jotka osittain tarkennettuna esiintyvät tässä artikkelissa, on Sota-arkistossa olevat Upseeriluettelo 1918, luettelot 1 ja 2 (SArk Tasavallan presidentin sota-asiain kanslia).

Henkilöitä merkittiin koko sodan ajan armeijan rulliin niin hyvin kuin päämaja siihen kykeni, mutta siitä huolimatta suurin osa päällystöstä ei ollut kirjoissa eikä kansissa. Hyvän esimerkin antaa luetteloista jääkäripäällystön näkyvä puuttuminen.

Määrät eri sotilasarvoissa palvelleista on eri asia kuin henkilömäärä. Sodan aikana upseereita myös ylennettiin, joten yksi sama henkilö on saattanut palvella kahdessa tai kolmessa eri arvossa – esimerkiksi käy jääkärieversti Aarne Sihvo. Lisäksi luetteloissa on paljon korjauksia ja suoranaisia virheitäkin. Esimerkiksi Vöyrin sotakoulussa palvellut Holger Pomoell mainitaan virheellisesti upseeriluettelossa jääkäriluutnanttina, samoin 9 muuta yöyriäisten kouluttajana toiminutta. Tyhjentävästi päällystön lukumäärän selvittäminen vaatisi useamman lähteen – muun muassa ylipäällikön päiväkäskyjen ristiinvertaamista. Kaiken kaikkiaan upseeriluetteloiden lukuja voidaan pitää tarkkoina, vaikka horjuntaa vähäisessä määrin onkin. Ulkomaalaisten vapaaehtoisten lukumääristä tietoja on saatu erityisesti Pertti Airiston tutkimuksista ja hänen koostamistaan upseeriluetteloista (SArk Pk 1230).

Vuoden 1918 päällystökoulutuksen lähteinä ovat olleet muun muassa Åke Backströmin laatima koontimatrikkeli *Unohtuneet sotakoulut. Yhteismatrikkeli eräiden päällystökoulujen ja -kursien opettajista ja oppilaista*. Sotatieteen laitoksen julkaisuja XVIII. 1979, K.J. Mikolan artikkeli ”Reserviupseerikoulutus Suomessa. Vapaussodan aikaiset kurssit RUK 1920–1960”. *RUK 1920–1960*. Reserviupseerikoulun kannatusyhdistys 1960. Väinö Sepän *Vöyrin sotakoulu 1918*. (Sotahistoriallisen tutkimuslaitoksen julkaisuja XI). Helsinki 1960 sekä *Vimpelin sotakoulu*. Vimpelin poikain historiatoimikunta 1954. Lisäksi vapaussodan reserviupseerien asemaa kuvataan Antti Nummisen kirjoittamassa

teoksessa *Suomen Reserviupseeriliiton historia 1931–1981*. Suomen Reserviupseeriliitto 1981.

Vapaussotaan Venäjältä saapuneiden upseerien lukumäärä on saatu Pertti Airiston tutkimustuloksista (SArk Pk 1230) ja samanlaiseen lukuun voi päätyä myös Tuomas Hopun teoksen *Historian unohtamat: suomalaiset vapaaehtoiset Venäjän armeijassa 1. maailmansodassa 1914–1918* (Bibliotheca historica 100), Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2006 lukujen perusteella, erityisesti maininnat sivuilla 247 ja 267. Näitä tietoja osin täydentää ”vanhan väen” reserviupseerimatrikkeli, jonka on laatinut Klaus Castrén nimellä ”Vänrikit Suomen sotaväen reservissä 1885–1901”. *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja 44* (1999), 161–197.

Vapaussodan aikaisen armeijan organisatorisen kehityksen päälähteitä ovat olleet Ohto Mannisen tutkimukset, joista mainittakoon väitöskirja *Kansannoususta armeijaksi. Asevelvollisuuden toimeenpano ja siihen suhtautuminen valkoisessa Suomessa kevättalvella 1918*. (Historiallisia tutkimuksia 10), Suomen historiallinen seura 1974 sekä artikkeli ”Taistelevat osapuolet” teoksessa *Itsenäistymisen vuodet 1917–1920. Osa 2: Taistelu vallasta*. (1993).

Hyvänä lähteenä on ollut myös Jarl Kronlundin toimittama kirja *Suomen puolustuslaitos 1918–1939, Puolustusvoimien rauhan ajan historia* (neljäs painos, WSOY 1992). Aikaisempia yleisesityksiä valkoisen armeijan synnystä ovat Kai Donnerin, Th. Svedlinin ja Heikki Nurmion toimittama sarja *Suomen vapaussota I–VIII*, K.J. Gummerus 1922–1930. sekä Vapaussodan historian komitean (Hannes Ignatius, Gösta Theslöf, E.G. Palmén, Kustavi Grotenfelt, Sigurd Nordenstreng ja Kaarle Soikkeli) julkaisema teossarja *Suomen vapaussota vuonna 1918 1–6* (Otava 1921–1925). Ensin mainitusta teoksesta on tässä artikkelissa käytetty erityisesti vapaaehtoisena päämajassa palvelleen W.A: Douglasin kirjoittamia lukuja ”Valkoisen armeijan synty ja järjestäminen. Aika ennen Tampereen kukistumista” *Suomen vapaussota IV*, s. 99–304 (1924) sekä ”Valkoinen armeija vapaussodan myöhäisemmällä kaudella”. *Suomen vapaussota VIII*, s. 62–109 (1927).

Kirjoittaja

KTM Jukka I. Mattila on Sotilasperinteen Seura ry:n perustajajäsen ja toimii vuodesta 2010 sen hallituksen puheenjohtajana.

RESERVE OFFICERS IN THE FINNISH ARMY DURING THE WAR OF INDEPENDENCE 1918

The military ranks of reserve officers in the independent Finland were established during the War of Independence. The officer corps was supplemented by nominating able civilian leaders to military or military-administrative positions and commissioning them as Officers of the Reserve. The reserve officers' ranks run from 2nd Lieutenant to Lieutenant-Colonel.

The status of the reserve officer was defined by Daily Order nr. 18 of the Commander-in-Chief Gustaf Mannerheim on March 10, 1918. It stated that "All persons lacking military education, who serve as leaders in Civil Guard troops at the front (not in the cadre), may be suggested to be promoted to 2nd Lieutenant as a reward of shown bravery or meritorious activity." Under special circumstances exceptions could be made. On April 21, 1918 the regulations were altered, now allowing Battalion Commanders to receive the rank of Reserve Captain and Company Commanders that of the Reserve Lieutenant. To be qualified for the rank of Reserve Captain or higher, the aspirant should have an undergraduate or high school diploma or possess equivalent knowledge.

There were 186 promotions to 2nd Lieutenant during the war, as well as 67 to Lieutenant. In total 10 persons received the rank of Reserve Captain, and also the number of Reserve Majors rose to 10. Only one person was promoted to Lieutenant Colonel of the Reserve during the War of Independence.

The foundation of reserve officer ranks was due to four reasons. Firstly, reserve officer ranks were to create and upkeep the necessary leadership structure within the military organization. Secondly, it was an intention to remove the existing dualism in the Army between the voluntary forces of the Civil Guard and those compulsorily drafted according to law. Thirdly, reserve officer ranks served to standardize the Army administration. Fourthly, they were an answer to the institutional pressures of keeping the professional officer cadre as a closed profession.

Reserve officers served in various positions in the White Army. Reserve officers held military leader positions as well as administrative positions in the Army structure. They served as battalion and company commanders, platoon leaders, railway and garrison commandants, adjutants and heads of department.